

Het dialect van de stad Utrecht

De bloei van publicaties over de eigen taal en cultuur van regio's en landen in Europa lijkt recht evenredig te zijn met het succes van de Europese eenwording. Wat munteenheid, belastingstel en wetgeving betreft mag de Europeaan er misschien ooit komen, maar niet wat betreft taal en cultuur. Die geeft men niet op. Integendeel, in een periode van eenwording benadrukt men maar al te graag anders te zijn dan de burens: er verschijnen boeken met streekgerechten, rondwandelingen door oud-huppeldepup en dialectmonografieën. Die laatste gaan niet alleen over plattelandsdialekten, maar ook over taalvariëteiten van plaatsen waarvan iedereen - taalkundigen inclusief - denkt dat er Standaard Nederlands wordt gesproken, bijvoorbeeld de grote steden in de Randstad zoals Utrecht. Zelf ontdekte ik pas toen ik in Utrecht ging wonen hoezeer dat dialect afwijkt van het Standaard Nederlands. Noch de schilders van ons huis noch onze interieurverzorgster kon ik in het begin verstaan. Dat ik daar niet alleen in stond, bleek uit de vele reacties die ik van taalkundige collega's kreeg als ze mijn Utrechtse hulpmiddelen hoorden spreken. Deze onbekendheid met het dialect komt omdat er tot nu toe nauwelijks publicaties over het Utrechts zijn verschenen. Met het verschijnen van *De vollekstaol van de stad Utereck* is daar een einde aan gekomen.

De eerste druk van dit boek verscheen in 1996. De verkoop ging zo goed dat nog geen jaar later de tweede uitgebreide en verbeterde druk op de markt kwam. Het boek bevat een overzicht van de klank- en vormleer van de hand van Scholtmeijer en een woordenlijst die is samengesteld door Martens van Vliet. Oude foto's van Utrechtenaren verlichten de tekst. *De vollekstaol van de stad Utereck* geeft een beeld van de taalvariëteit die in de stad Utrecht wordt gesproken, tenminste zoals die is af te leiden uit het materiaal dat de samenstellers hebben gebruikt: interviews met Utrechtenaren uit de periode 1977-1996. Helaas is noch de klankleer, noch de vormleer, noch de woordenschat systematisch onderzocht. Hierdoor verdient het boek eerder de kwalificatie populair wetenschappelijk dan wetenschappelijk verantwoord.

Net als bij vele andere dialectmonografieën zijn ook deze samenstellers er niet in geslaagd het plaatstelijke dialect af te bakenen. Het boek geeft weliswaar een indruk van de taal die in de stad Utrecht wordt gesproken, maar niet van de taal die er specifiek voor is. Men vindt er ook het dialect van de provincie Utrecht (hând, klaor, hi:n), algemeen onbeschaafd Nederlands (hullie, zaddoek, bloeje, verders) en Standaard Nederlands [(tram (spreek uit: trem), uitleve (=uitwonen). De auteurs hebben merkwaardigerwijs geen goed beeld van het actuele Standaard Nederlands. Zo verklaren zij de toenemende diftongering van /e./ en /o./ in het Utrechts uit invloed van het Haags of het Rotterdams terwijl dit toch ook in het huidige Standaard Nederlands gebeurt (Van der Velde 1995).

De dialectologie is een van de weinige wetenschappelijke disciplines die van oudsher leunt op het werk van leken. Omdat er enerzijds een groeiende behoefte is het eigene vast te leggen, maar er anderzijds weinig financiële middelen voor wetenschappelijk descriptief dialectologisch onderzoek zijn, zullen in de toekomst ook vooral niet taalkundigen die dialecten beschrijven. *De vollekstaol van de stad Utereck* laat zien dat samenwerking tussen een taalkundige leek en een taalkundig geschoold zeer vruchtbaar kan zijn. Met nog meer inbreng van de kant van taalkundigen, liefst van het begin van een project af aan, zou het vele werk dat de leek verzet nog waardevoller voor de taalwetenschap kunnen zijn. Dialectologen zouden zich eens moeten beraden hoe ze dat zouden kunnen realiseren.

Hans van de Velde (1995), "De diftongering van /e./ en /o./ in het Standaard-Nederlands tussen 1935 en 1993". In: E. Huls & J. Klatter-Folmer (red.), *Artikelen van de Tweede Sociolinguïstische Conferentie*. Delft: Eburon, 507-621.

Bibliografische gegevens: B.J. Martens van Vliet met medewerking van dr. H. Scholtmeijer, *De vollekstaol van de stad Utereck*. Stichting Publikaties Oud-Utrecht. Utrecht. Tweede uitgebreide en verbeterde druk. 1997. 158 blz.. Verkooprijs fl. 15,--. ISBN 90-5479-035-0. Te verkrijgen in de Utrechtse boekhandels en bij Bureau SPOU (tel. 030-228.46.55, fax 030-225.10.40).

Marinel Gerritsen